

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

**СУДОВО-ЕКСПЕРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ:
ЗБЕРЕЖЕННЯ НАУКОВОГО
ТА КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

*Матеріали
IV Всеукраїнського форуму судових експертів
7 червня 2024 року*

м. Львів

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК [343.98+340.6]:[[378.091.12:005.962.131]-049.34]"364"(062.552)
С 89

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Дніпропетровського науково-дослідного
інституту судових експертиз Міністерства юстиції України
(протокол № 4 від 30.05.2024 р.)

IV Всеукраїнський форум судових експертів
заресстровано в Державній науковій установі
«Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»
Міністерства освіти і науки України (посвідчення № 298 від 08.05.2024 р.)

**Судово-експертна діяльність: збереження наукового та
С 89 кадрового потенціалу в умовах воєнного стану : IV Всеукраїнський
форум судових експертів** (м. Львів, 7 червня 2024 р.). Одеса : Видавництво
«Юридика», 2024. 428 с.

ISBN 978-617-8182-29-8

Збірник IV Всеукраїнського форуму судових експертів «Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану» містить матеріали, у яких висвітлено актуальні питання щодо збереження наукового та кадрового потенціалу судової експертизи в умовах воєнного стану, узагальнено теоретичні здобутки та практичний досвід фахівців у галузі судово-експертної діяльності.

Матеріали конференції подаються в авторській редакції. Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.

УДК [343.98+340.6]:[[378.091.12:005.962.131]-049.34]"364"(062.552)

ISBN 978-617-8182-29-8

© Дніпропетровський науково-дослідний інститут
судових експертиз Міністерства юстиції України, 2024

КРИМІНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ УСТАНОВ

Ткаченко Альбіна Олександрівна

викладач кафедри права

Навчально-науковий інститут

Дніпровського гуманітарного університету

м. Дніпро, Україна

Ткаченко Павло Ігорович

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Міністерства внутрішніх справ України

м. Дніпро, Україна

На сьогоднішній день в умовах реформування правоохоронної системи нагальним постає належне забезпечення ефективної реалізації державної політики в сфері боротьби зі злочинністю. На ряду з реалізацією основних заходів державної політики в сфері боротьби зі злочинністю є попередження та запобігання протиправній діяльності, що в свою чергу надає можливості усунення загроз безпечним складовим та забезпечення дотримання прав та свобод людини і громадянина, а також захисту інтересів суспільства та держави. Таким чином, зважаючи на сучасні тенденції і динаміку злочинності, а також її кількісні та якісні показники, актуальним питанням постає застосування додаткових сил та засобів у протидії злочинності, зокрема шляхом використання спеціальних знань.

Досліджуючи питання кримінологічної діяльності експертно-криміналістичних установ варто надати визначення поняттю кримінологічної діяльності. Так, доктором юридичних наук Ішук О. С. сформовано наступну дефініцію, а саме на думку вченого, кримінологічна діяльність – це інтегрована в єдину систему протидії злочинності сукупність функціональних елементів (засобів, форм і видів діяльності), за допомогою яких суб'єкт впливає на фактори злочинності, досягаючи тим самим результативного виконання визначених для правоохоронних органів завдань і функцій [1, с. 323].

Водночас В. М. Дрьомін досліджуючи проблематику кримінологічної діяльності в контексті професійної спеціалізації вважає, що кримінологічна діяльність – це сукупність заходів спрямованих на

вивчення, аналіз, прогнозування й запобігання злочинності та криміногенних соціальних процесів і явищ [2, с. 377].

На думку Заслуженого юриста України Фоменка А. Є., кримінологічна діяльність – це різновид діяльності, що являє собою сукупність правомірних дій правоохоронців, які мають знання й навички їх застосування в галузі права загалом та кримінології зокрема, що здійснюються правовими засобами й методами з використанням актуальних кримінологічних технологій в освітній, науковій та практичних формах із метою протидії кримінальним правопорушенням, а також пов'язаним із ними негативним для суспільства явищам, усунення детермінантів учинення кримінальних правопорушень, з'ясування особи-злочинця, потерпілого від злочину з огляду на віктимологічні аспекти, визначення осіб, які потребують особливого захисту з боку держави та/або реабілітації [3, с. 12].

Отже, зважаючи на вищевикладене можливо припустити, що кримінологічна діяльність має бути спрямована на аналіз, вивчення та прогнозування злочинної діяльності, ідентифікацію криміногенних факторів, а також визначення шляхів запобігання та боротьби з протиправною діяльністю із урахуванням сучасних викликів в контексті динаміки та характеристик злочинності [4, с. 180]. Крім того, варто зауважити, що аналітична діяльність є основою для кримінологічної діяльності за висновками якої здійснюється профілактика, уповноваженими суб'єктами реалізації котрої є спеціально підготовлені фахівці в особі правоохоронців. Таким чином, представники експертно-криміналістичних установ виконуючи покладені на них законом обов'язки наділені можливістю здійснювати аналітичну роботу в контексті кримінологічної діяльності, а представники правоохоронного блоку, зокрема співробітники Національної поліції України реалізовувати профілактичну діяльність на основі висновків та методичних рекомендацій отриманих в ході аналітичної діяльності експертів.

У криміналістичній науці та практиці зокрема діяльність експерта має дві форми, а саме процесуальну та непроцесуальну. Результати експертизи мають місце в попереджувальній діяльності в рамках кримінологічної профілактики злочинності. Кримінально-процесуальним законодавством, а саме ч. 4 ст. 69 КПК України визначено права експерта серед яких, зокрема право викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання, що в свою чергу виокремлює можливість рекомендацій щодо профілактичних заходів спрямованих на запобігання

окремо взятим кримінальним правопорушення із обов'язковим урахуванням висновків експертизи [5].

Крім того, статтею 20 Закону України «Про судову експертизу» закріплено, що державні спеціалізовані установи, котрі здійснюють судові експертизи, мають право одержувати від судів, органів, які провадять оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування зняття кримінального правопорушення та інші речові докази, щодо яких закінчено кримінальне провадження, для використання в експертній і науковій діяльності [6].

Наказом Міністерства внутрішніх справ України № 390 від 10.09.2009 року затверджено Інструкцію з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС України, в котрій визначено, що криміналістичні обліки в першу чергу призначені для їх використання при розкритті, розслідуванні скоєних злочинів та профілактиці злочинності. Мета створення криміналістичних обліків полягає у використанні їх для запобігання, виявлення, розкриття і розслідування злочинів та інших правопорушень при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства, а також з метою підвищення рівня інформаційного забезпечення проведення експертних досліджень. Разом з тим, оперативно-пошукові колекції призначені для отримання інформації про особу, яка причетна до вчинення злочину; ідентифікації особи, зняття злочину (транспортного засобу, зброї, обладнання тощо, які використовувалися під час учинення злочину); установлення спільної родової (групової) належності матеріалів та речовин; інших фактичних даних, які свідчать про вчинення злочинів конкретною особою; отримання іншої інформації щодо вчинених злочинів та запобігання їм [7].

Водночас інформаційно-довідкові колекції призначені для використання об'єктів, уміщених до них, під час проведення експертних досліджень, створення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, оновлення методичної та нормативно-правової бази судової експертизи, підготовки орієнтовної інформації, узагальнення відомостей про причини й умови вчинення злочинів та інших правопорушень з метою запобігання їм [7]. За результатами узагальнень створюються повідомлення у вигляді інформувальних, які в подальшому надсилаються до правоохоронних органів, правозахисних організацій, а також уповноваженим суб'єктам, які правомочні застосовувати правомірні дії відносно певних обставин (детермінантів), котрі в кінцевому результаті несуть запобіжну та профілактичну функцію в контексті кримінологічної діяльності.

Разом з тим, Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 10.07.2017 року № 580 затверджено Інструкцію з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України, в якій серед особливостей ведення та використання інформаційно-довідкових колекцій обумовлено необхідність в узагальненні відомостей про причини і умови вчинення злочинів та інших правопорушень [8].

Отже, зважаючи на вищевикладене, кримінологічна діяльність експертно-криміналістичних установ полягає, зокрема в узагальненні слідчої та експертної практики; підготовці висновків за результатами наукових досліджень; підготовка рекомендацій та методології профілактики злочинності на основі застосування та використання спеціальних знань в експертно-криміналістичній діяльності.

Щодо процесуальної форми кримінологічної діяльності експертно-криміналістичних установ, то в такому випадку слід врахувати можливість здійснення фахівцями експертизи, яка полягає у встановленні причин та умов вчинення окремо взятого злочину; із використанням процесуального права експерта на ініціативу, встановлення причин, умов та обставин, які є детермінантами злочину та підлягають профілактиці.

Крім того, кримінологічна діяльність експертно-криміналістичних установ неодноразово апробована практикою та має місце в практичній діяльності пов'язаній з профілактикою злочинності. Так, експерти працюють за різноманітними напрямками, зокрема вузькопрофільними, специфічними експертизами, узагальнення експертно-криміналістичної практики, науково-дослідної роботи, розробки методичних рекомендацій, тощо. Ми погоджуємось із тезою видатних вчених-правників щодо можливості і закономірності використання спеціальних знань у профілактиці та попередженні злочинів, оскільки форма такого використання не лише являється науково обґрунтованою, а й унормована чинним законодавством.

Література:

1. Іщук О. С. Кримінологічна діяльність органів прокуратури: монографія. Харків: Золота миля, 2014. 366 с.
2. Дрьомін В. М. Кримінологічні функції та кримінологічна діяльність ДБР. Державне бюро розслідувань: на шляху розбудови: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16 червня 2018 р.) / редкол.: Г. О. Ульянова (голова ред.), В. М. Дрьомін, Є. Л. Стрельцов та ін.; НУ «ОЮА».
3. Фоменко А. Є. Поняття та особливості кримінологічної діяльності Національної поліції України / А. Є. Фоменко // Науковий вісник

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2020. – № 4. – С. 8–15.

4. Фоменко А. Є. Ткаченко П. І. Кримінологічна діяльність Служби безпеки України // Державна безпека України в умовах російської агресії: актуальні питання експертно-криміналістичного та науково-технічного забезпечення: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22 серпня 2023 р.: Том 1. — Київ : ІСТЕ СБУ, 2023. С. 179–182.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>] (Дата звернення: 08.05.2024).

6. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>] (Дата звернення: 08.05.2024).

7. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 390 від 10.09.2009 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС». URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09>] (Дата звернення: 08.05.2024).

8. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 580 від 10.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України». URL: [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-17>] (Дата звернення: 08.05.2024).